

17/90

MIĘDZY POSTMODERNIZMEM A AWANGARDA

MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI RP • MINISTERSTWO KULTURY ZSRR • GALERIA ZACHĘTA

MIĘDZY POSTMODERNIZMEM A AWANGARDA

DNI KULTURY ZSRR W POLSCE

17/90

KWIECIEŃ 1990
WARSZAWA, GALERIA ZACHĘTA, PL. MAŁACHOWSKIEGO 3

KOMISARZ WYSTAWY: IRENA KORZEWSKA

OPRACOWANIE GRAFICZNE KATALOGU: MACIEJ KAŁKUS

TŁUMACZENIE TEKSTU: BOGUSŁAWA SŁONINA

REDAKCJA: HELENA SZUSTAKOWSKA

WYDAWNICTWO GALERII ZACHĘTA, WARSZAWA 1990

MIĘDZY POSTMODERNIZMEM A AWANGARDA

3

- Czy łatwo zrobić dzisiaj dobrą wystawę?
- Jest to prawie niemożliwe. Zwiedzoczetow wyjechał do Berlina Zachodniego, Albert nic nie chce dać do Polski, a Wadim Zacharow w ogóle nie odbiera telefonu!
- Jak więc wybrnęliście z sytuacji?
- Zostaliśmy zmuszeni do szukania na "peryferiach" środowiska. Dlatego też, proszę nie szukać w tych salach modnych konceptualistów moskiewskich.

Fragment rozmowy dwóch krytyków sztuki

7 lipca 1989 roku. Od tej symbolicznej daty awangarda radziecka, tak odległa od oficjalnego "sorealizmu", stała się równoprawnym i już jakby uznawanym kierunkiem w życiu kulturalnym kraju. Już wcześniej widoczne były symptomy zmian - najciekawszym początkiem tej drogi, po dziesięciu latach półoficjalnych wystaw na Małej Gruzjińskiej i w mieszkaniach, stała się 17 Moskiewska Wystawa Młodych na Kuznieckim Moście zorganizowana przez grupę niezależnych, utalentowanych młodych historyków sztuki. Nastąpił potem ciąg rzeczywiście wartościowych i udanych wystaw grupy "Ermitaż" oraz kilku innych, które zwykle rozpoczynały się lub kończyły skandalami oraz niezadowoleniem władz dzielnicowych i miejskich.

Można więc powiedzieć, że sytuacja która określała w przeszłości sztukę "nieoficjalną" jako specyficzną "emigrację wewnę-

zną" w kulturze, w istocie trwała w czasie i przestrzeni i możliwe, że jeszcze nie szybko odejdzie w przeszłość.

Sztuka rozwarstwiła się na wszystkich poziomach. Nadal kontynuowana jest oficjalna sztuka, z tym, że już nie tak bezczelnie i obłudnie przedstawia kłamstwo jako prawdę. Nikt już w to nie wierzy. Kłamstwu oficjalnych ekspozycji (polscy widzowie pamiętają zapewne wielką wystawę sztuki radzieckiej w Zachęcie w 1985 roku - mamy nadzieję, że ostatnią tego rodzaju) przeciwstawia się dzisiaj wystawy plastyczne, na których widzowie mogą obserwować możliwość prawdziwego dramatyzmu w sztuce, możliwość konfliktu, niepokoju, szczerzej rozmowy o absurdalnych i tragicznych stronach naszego realnego życia, naszej historii.

Ponadto, ostatnie wystawy pokazują, że nowe pokolenie przestaje być wrogo nastawione do działań plastycznych, przestaje uważać proces twórczy jako święty, a malarza jako duchownego w świątyni sztuki, co było charakterystyczną cechą rosyjskiej mentalności twórczej XIX i XX wieku. Należy to oceniać jako przejaw wolności, uwolnienia się od poprzednich, bardzo starych systemów i stereotypów nie tylko życia kulturalnego, ale i społecznego. W totalnej niewierze poszukuje się rozwiązań konstruktywnych i perspektywicznych. To

poszukiwanie zatraciło cechy problemu życia i śmierci, zewnętrzna patetyczność ustąpiła miejsca sile wewnętrznej i niezwykłej witalności.

W świetle zmian, które tak wyraźnie pojawiły się po 1985 roku, szczególnego znaczenia nabiera problem wzajemnych stosunków między sztuką współczesną i tradycjami kultury światowej.

"Pieriestrojka" przyniosła ze sobą dawno dojrzewające prawo do wolności myśli i wypowiedzi, przywróciła nas kulturalnej panoramie świata. Günter Uecker, Francis Bacon, Robert Rauschenberg, kolekcja Lenza Schönberga, wystawy P. Fitonowa, Malewicza, Ekstera, Kandinsky'ego - czyż mogliśmy marzyć o tym jeszcze pięć lat temu?

Odbывał się również proces odwrotny. "Dobre" wystawy radzieckich malarzy, tak inne od poprzednich chwalcących mityczne osiągnięcia, zaczęto prezentować w różnych krajach, młodzi twórcy zaczęli wyjeżdżać i organizować swoje wystawy indywidualne w zachodnich galeriach.

Prawdziwym wydarzeniem kulturalnym stała się aukcja Sotheby w Moskwie, która odbyła się w tzw. "Hammerowskim Centrum", gdzie po raz pierwszy spotkali się zagraniczni znawcy sztuki i nasi naprawdę obdarci i biedni artyści. Ten powstały w XVIII wieku dom aukcyjny postawił na

dzieła współczesnej sztuki radzieckiej oraz klasyków awangardy radzieckiej - wszystkie prace zostały sprzedane za ogromne pieniądze. I to nic, że autorzy otrzymali swoje honoraria po manipulacjach Ministerstwa Finansów i w wysokości nie mającej nic wspólnego z ceną sprzedaży wiele miesięcy później, po skandalach i groźbach sądu międzynarodowego. Sukces aukcji oznaczał przede wszystkim faktyczne prawo do istnienia tej sztuki. W rzeczywistości akt ten był odważnym eksperymentem społecznym, konsekwencje którego nie do końca są jeszcze przez współczesnych docenione.

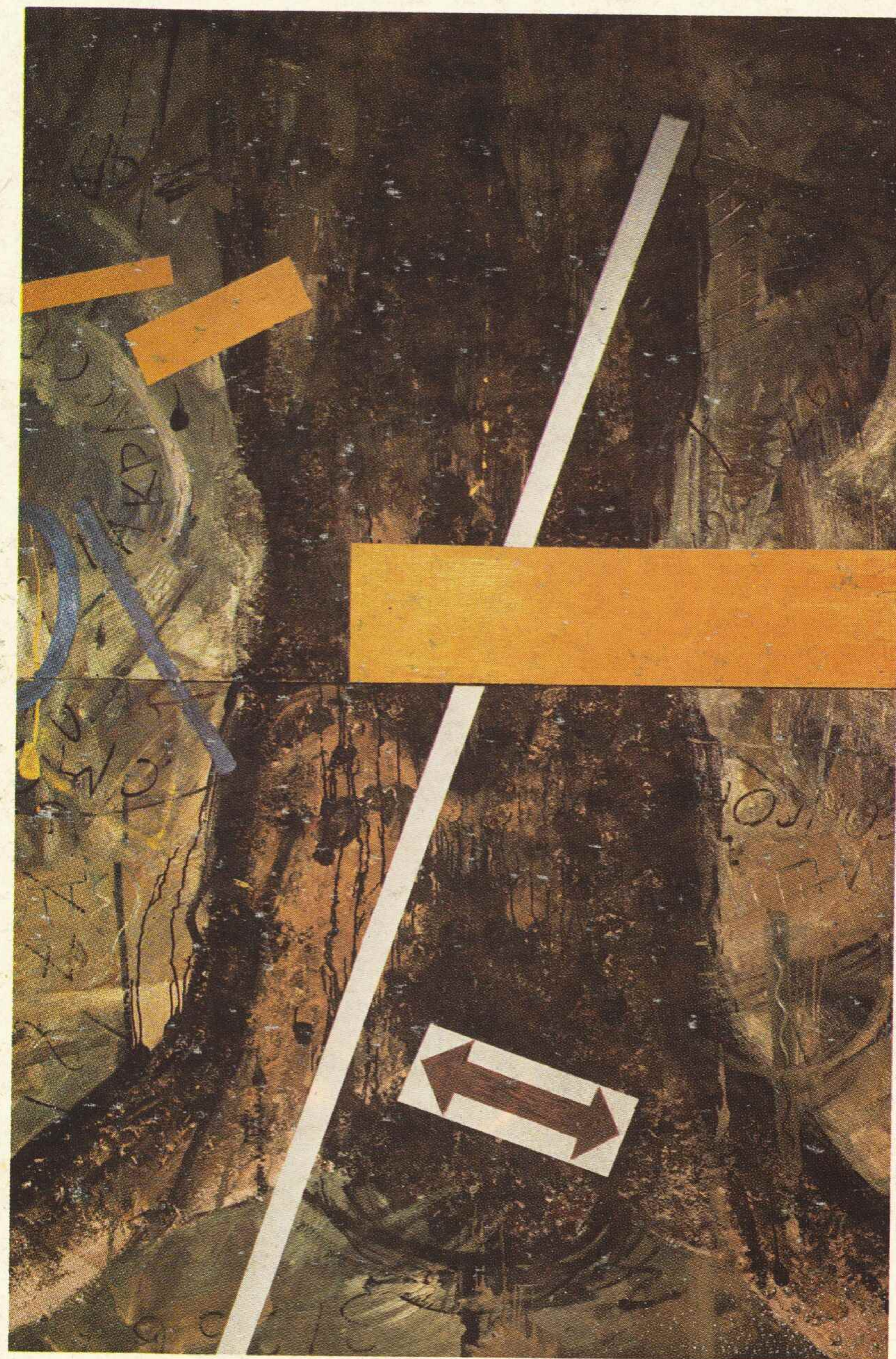
Po aukcji w pracowniach plastycznych częściej spotyka się zagranicznych znawców sztuki niż radzieckich kolekcjonerów i pracowników muzeów, którzy nie posiadają środków na dotację tej sztuki.

Mimo niebezpieczeństwa komercjalizacji i mody związanej nie tylko z artystyczną wartością dzieł, dało to dobry początek normalnej integracji kulturalnej.

Niepokoi jednak to, co stało się w ciągu ostatniego roku. Sztuka nieoficjalna, już uznawana i ciesząca się społecznym zainteresowaniem (ze strony instytucji z ukrytą myślą o "złotoñośnej walucie") poddana została selekcji i rozwarstwieniu - jedni kontynuują swobodny eksperyment, inni zaś przeszli dramatyczną metamorfozę

związaną z komercyjnym kompromisem.

Ponadto, panujący w ostatnich latach ruch wokół sztuki nieoficjalnej przejawia tendencję zanikającą. Mało tego, w sztuce nieoficjalnej niespodziewanie pojawiły się cechy charakterystyczne dla Związku Plastyków - elitarność oraz zamknięcie dla "obcych", nawet tych najbardziej utalentowanych, wrogość i konkurencja w poszukiwaniu środków do życia i rynków zbytu, mistyfikacja celów artystycznych i zbyt duży procent chałtury.

Jako przeciwdziałanie pojawiła się u części plastyków tendencja do odchodzenia od "kultury chamstwa" w świat "kultury piękna". Alternatywą dla sztuki komercyjnej wczorajszego undergroundu i jednocześnie oficjalnej koniunktury są nowe siły twórcze w stolicy i poza nią. Te tendencje można określić jednym słowem jako "peryferie" środowiska plastycznego.

Czasem są to rzeczywiście artyści z prowincji czy republik, chociażby ciekawe zjawisko "nowej fali" na Ukrainie, posttradycjonalisci Łotwy, czy też pracujący w dalekim Nalczyku następcy Malewicza, Andriej Kołkutin. A czasem, tworzący tuż obok i w pierwszej chwili niewidoczni twórcy, których czas jeszcze nie nadszedł.

Ci nowi artyści jeszcze nie wrosli w normy i prawa stołecznej awangardy i pozostają "obcymi". Są to też plastycy, którym

udało się w szeregach Związku Plastyków odgrodzić od ideologii większości i zachować swoją autonomię twórczą. Silny иммунитет ochrania ich przed "chorobą" i pomaga pokonać symptomy kryzysu związane z wyjściem na otwarty rynek. Wydaje się, że artyści z tego kręgu otwierają nowe perspektywy w naszej sztuce.

Nowi mówią głównie językiem sztuki figuratywnej, która przetrwała i jakościowo jest nie mniej profesjonalna niż konceptualizm, który powstał pod wpływem sztuki zachodniej.

Charakterystyczną cechą wielu zaprezentowanych na wystawie dzieł jest ich deklarowana tradycyjność, kontynuowanie rosyjskich lub światowych tradycji, pojmowane jako credo autorskie, tradycjonalizm jako postawa, możliwość utrzymania i odtworzenia poprzez tę grę związków ze sztuką przeszłości. Przede wszystkim związane jest to z poszerzeniem w sztuce figuratywnej zakresu środków, z rozwojem takich znaczących w sztuce kategorii jak kompozycja, koloryt, faktura, estetyka a nawet etyka. Jeżeli w okresie poprzednim w twórczości ważnych przedstawicieli myślenia plastycznego (Kabakow, Bułatow) realizowana była metodyczna gra ze stereotypami epoki stalinowskiej, to obecnie priorytet tematów i symboli społecznych ustępuje miejsca otwartości na świat,

nowej tendencji rozwoju wiecznych wartości plastycznych i ogólnoludzkich. Właśnie pozytywny stosunek do odradzających się ogólnoludzkich wartości przy zdewalowanych stereotypach i systemach przeszłości pozwala młodym malarzom konstruktywnie realizować humanitarne cele twórczości.

W modelach świata wczorajszej awangardy człowiek często jest nieobecny, natomiast w twórczości malarzy - tradycjonalistów zajmuje centralne miejsce, stając się charakterystycznym punktem odniesienia dla pozostałych konstrukcji. Są oni wyznawcami nie filozofii artystycznej, lecz filozofii wyższej, związanej z przedstawieniem środkami plastycznymi problemów ogólnoludzkich. Szczególnie silny jest protest przeciwko zindustrializowanej cywilizacji, która przesłoniła dawne wartości estetyczne. Naturalnie, że przy takim postawieniu celu artystycznego, jedyną drogą do niego jest autentyczność wypowiedzi niezależnie od jej formy.

Zakres stylistyczny dzieł zaprezentowanych na wystawie praktycznie jest nieograniczony - abstrakcja liryczna z motywami figuratywnymi w duchu graffiti (B.Markownikow, A.Basaniec), kompozycje metaforyczne, mistyka szkół narodowościowych, np. łotewska szkoła posttradycjonalizmu (J.Mitrewic, J.Iltner, F.Kirke,

S.Krastinia i in.), czy też przedstawiciele szkoły południowo-rosyjskiej z jej ogromną witalnością i manieryzmem (A.Gnilicki, O.Gołosyj, O.Tistoł, K.Reunow, A.Rojtburd, I.Golikow), filozoficzna przejrzystość dzieł ucznia Malewicza, A.Kołkutina, ekspresjonizm prac O.Korotowskich, język współczesnego prymitywizmu A.Karpowa, "muzealny" A.Browina, impresjonizm K.Batynkowa, chłodna estetyka obrazów pseudoakademickich (A.Groskin, G.Pawłow), nasycony koloryzm silnie osadzony w tradycji szkół zakaukaskich (A.Samedow, A.Szychalijew, S.Amałbaszian), estetyzm litewski (A.Griszkawiczius, I.Gasjunas, J.Mikołajtite, W.Paukszte), realizm L.Woronowej oraz martwe natury M.Mitljangskiego i obrazy "amerykańskie" A.Tokariewa.

Celem tej wystawy jest połączenie choć na chwilę różnych mistrzów sztuki figuratywnej dla zrealizowania pewnego modelu "jedności" procesu artystycznego, dla zrozumienia jak realizowane są tradycje w sztuce współczesnej i jakie są jej perspektywy. I jeśli ta "chwilowa fotografia" wywoła u widza refleksję, to organizatorzy wystawy będą uważać, iż swoje zadanie wykonali.

Irena Korzewska

SIEMION AGROSKIN

ur. 1961, Moskwa

1. Most, 1988, ol.pł., 100 x 140

własność prywatna

2. Kilka postaci w łaźni, 1989, ol.pł., 160 x 200

wł. autora

3. Postać w łaźni, 1989, ol.pł., 120 x 180

wł. autora

MELIK AGAMAŁOW

ur. 1962, Moskwa

4. Autoportret zielony, 1988,

ol.pł., 170 x 150

wł. Min. Kultury ZSRR

ELJAR ALIMERZOJEW

ur. 1967, Baku

5. Wesele, 1987, ol.pł., 110 x 170

wł. Min. Kultury ZSRR

SARKIS AMAŁBASZJAN

ur. 1956, Erewan

6. Rynek mięsny, 1988, ol.pł., 155 x 190

wł. Min. Kultury ZSRR

UDŻAŁ ACHWARDIJEW

ur. 1960, Baku

7. Damy z kanarkiem, 1988,

ol.pł., 110 x 80

wł. Min. Kultury ZSRR

ELNUR BABAJEW

ur. 1962, Baku

8. Latająca ryba, 1987, ol.pł., 100 x 120

wł. Min. Kultury ZSRR

ANDRIJ BASANIEC

ur. 1957, Moskwa

9. Kompozycja, 1990, ol.pł., 120 x 125

wł. autora

10. Kompozycja, 1990, ol.pł., 120 x 125

wł. autora

11. Kompozycja, 1990, ol.pł., 120 x 125

wł. autora

KONSTANTYN BATYNKOW

ur. 1959, Moskwa

12. Sprzątanie śniegu, 1989,

ol.pł., 150 x 200

wł. autora

13. Dworzec, 1989, ol.pł., 140 x 160

wł. autora

14. Morze Czarne, 1989,

ol.pł., 150 x 200

wł. autora

15. Święto, 1988, ol.pł., 130 x 160

wł. prywatna

ALEKSANDER BROWIN

ur. 1958, Moskwa

16. Wenus, 1989, ol.pł., 100 x 120

wł. autora

17. Pejzaż totalitarny, 1990,

ol.pł., 120 x 150

wł. autora

IONAS GASJUNAS

ur. 1954, Wilno

18. Nimfa i młodzieniec, 1988,

ol.pł., 125 x 168

wł. Min. Kultury ZSRR

ALEKSANDER GNILICKI

ur. 1961, Kijów

19. Robotnik i kołchoźnica (Dzień i Noc),

1988, ol.pł., 50 x 70

wł. prywatna

20. Motyw antyczny, 1988,

ol.pł., 120 x 150

wł. prywatna

21. Skrzydło, 1989, ol.pł., 200 x 300

wł. autora

IGOR GOLIKOW

ur. 1954, Lwów

22. Tryptyk "Dzień gniewu", 1988-1989,

Lewa część: Rażący, ol.pł., 200 x 150

ol.pł., 180 x 200

Część środkowa: Składanie ofiary,

ol.pł., 200 x 150

Część prawa: Zwycięski,

ol.pł., 200 x 150

wł. autora

OLEG GOŁOSY

ur. 1963, Dniepropietrowsk

23. Ostatnia Wieczerza, 1989,

ol.pł., 200 x 300

wł. autora

ALGIRDAS GRISZKJAWICZIUS

ur. 1954, Wilno

24. Fabryczka nad strumykiem, 1986,

ol.pł., 120 x 75

wł. Min. Kultury ZSRR

25. Sierpniowy wieczór, 1987,

ol.pł., 120 x 80

wł. Min. Kultury ZSRR

26. Pejzaż, 1988, ol.pł., 120 x 80

wł. prywatna

PRANAS GRJUSZIS

ur. 1955, Kowno

27. Twarz, 1986, ol.pł., 120 x 170

wł. Min. Kultury ZSRR

JEWE ILTNERE

ur. 1957, Ryga

28. Aktor, 1988, ol.pł., 200 x 130

wł. Min. Kultury ZSRR

29. Do domu, 1987, ol.pł., 150 x 180

wł. Min. Kultury ZSRR

ANDRIJ KARPOW

ur. 1959, Moskwa

30. Manna z nieba 1988,

ol.pł., 200 x 280

wł. autora

31. Cztery rodzaje pamięci, 1989,

ol.pł., 150 x 200

wł. autora

32. Seks ("Chcesz być zdrowy unikaj

przypadkowych kontaktów"), 1988,

ol.pł., 200 x 150

wł. autora

33. Ludzie niosący rzeczy, 1989,

ol.pł., 190 x 200

wł. autora

FRANCZESKA KIRKE

ur. 1953, Ryga

34. Kult jednostki. Zastona z trzech

części, 1988, orgalit, ol.pł., 170 x 613)

wł. Min. Kultury ZSRR

35. W ruinach, 1985, ol.pł., 130 x 170

wł. Min. Kultury ZSRR

ANDRIJ KOŁKUTIN

ur. 1957, Nalczyk

36. Zbierająca, 1989, ol.pł., 180 x 130

wł. autora

37. Do sklepu, 1989, ol.pł., 200 x 100

wł. autora

38. Po wodę, 1988, ol.pł., 120 x 178

wł. autora

39. Improwizacja na temat ikony, 1987,

- ol.pł., 70 x 140
wł. autora
OLEG KOROTOWSKICH
ur. 1957, Moskwa
40. Pionierskie marzenie, 1989,
ol.pł., 100 x 120
wł. autora
41. Słowo i sprawa, 1988,
ol.pł., 100 x 120
wł. autora
42. Cykl biblijny. Pochód, 1989,
ol.pł., 100 x 120
wł. autora
43. Cykl biblijny. Pieta, 1989,
ol.pł., 100 x 120
wł. autora
SANDRA KRASTINIA
ur. 1957, Ryga
44. Książęta, 1988, ol.pł., 110 x 140
wł. Min. Kultury ZSRR
BORYS MARKOWNIKOW
ur. 1958, Moskwa
45. Z cyklu "Ściany". Głupi Borka, 1988,
orgalit, ol., (dwie części), 122 x 170
wł. Min. Kultury ZSRR
JURATE MIKOŁAJTITE
ur. 1954, Wilno
46. Pejzaż, 1988, ol.pł., 90 x 90,5
wł. Min. Kultury ZSRR
Maksym Mitlianskij, *ur. 1953, Moskwa*
47. Kolejka (Martwa natura z butelkami i
serwetkami), 1987-1989, ol.pł., 54 x 100
wł. autora
48. Walka o ciało Patroklesa (Martwa
natura z puszkami konserwowymi i no-
żami), 1989, ol.pł., 70 x 130
wł. autora
JANIS MITREVIĆ
ur. 1957, Ryga
49. Myśliciel, 1988, ol.pł., 140 x 150
wł. Min. Kultury ZSRR
JEWGIIENIJ MITTA
ur. 1963, Moskwa
50. Ukrzyżowanie, 1988,
ol.pł., 120 x 160 (cztery części)
- wł. Min. Kultury ZSRR
ALEKSIEJ NAUMOW
ur. 1955, Ryga
51. Wiosna, 1983-1984, tempera,
pł., 135 x 160
wł. Min. Kultury ZSRR
GIENNADIJ PAWŁOW
ur. 1958, Moskwa
52. Autoportret, 1987, ol.pł., 80 x 120
wł. autora
53. Ave Caesar!, 1989, ol.pł., 150 x 150
wł. autora
54. Koń. Wolność, 1989, ol.pł., 200 x 220
wł. autora
VIGANTAS PAUKSZTE
ur. 1957, Wilno
55. W lesie, 1987, ol.pł., 100 x 120
wł. Min. Kultury ZSRR
KONSTANTIN REUNOW
ur. 1963, Kijów
56. Wspaniała katastrofa, 1988,
ol.pł., 280 x 200
wł. autora
57. Zwycięzcy nie osądza się (dar dla
wielkiego narodu rosyjskiego od wielkie-
go ukraińskiego), 1989,
ol.pł., 200 x 125
wł. autora
58. W poszukiwaniu szczęśliwego końca,
1989,
ol.pł., 200 x 175
wł. autora
ALEKSANDR ROJTBURD
ur. 1960, Odessa
59. Wciągnięcie ładnej flagi, 1988,
ol.pł., 140 x 130
wł. Min. Kultury ZSRR
60. Proroctwo Ezechiela, 1988,
ol.pł., 199 x 144
wł. Min. Kultury ZSRR
ASIM SAMEDOW
ur. 1955, Baku
61. Tragedia wieku, 1987,
ol.pł., 141 x 150
wł. Min. Kultury ZSRR
62. Morze, 1986, ol.pł., 95 x 133
wł. Min. Kultury ZSRR
ABDURRAGIM SZYCHALIJEW
ur. 1957, Moskwa
63. Anioł artysta, 1989, ol.pł., 100 x 80
wł. autora
64. Pegaz, 1989, ol.pł., 120 x 100
wł. autora
65. Droga, 1989, ol.pł., 120 x 100
wł. autora
OLEG TISTOŁ
ur. 1960, Kijów
66. Włączenie, 1989, ol.pł., 270 x 240
wł. autora
67. Ćwiczenia z maczugami, 1989,
ol.pł., 270 x 240
wł. autora
ALEKSANDR TOKARIEW
ur. 1957, Tallin
68. Miejsce do życia (z cyklu "Kolory
pustego wnętrza"), Tryptyk, 1988-1990,
ol.pł., 180 x 140/x3
wł. autora
EDGAR WERPE
ur. 1958, Ryga
69. Zbieg, 1988, ol.pł., 140 x 180
wł. Min. Kultury ZSRR
LUDMIŁA WORONOWA
ur. 1953, Moskwa
70. Pejzaż, 1988, ol.pł., 60 x 80
wł. autora
71. Wnętrze, 1989, ol.pł., 56 x 78
wł. autora
72. Portret Zajcewy, 1989, ol.pł., 76 x 57
wł. autora
73. Portret ojca, 1988, ol.pł., 100 x 100
wł. autora
74. Zabawa w parku, 1989,
ol.pł.,
wł. autora
ŻOŁKYCZA ŻAKYPOW
ur. 1957, Frunze
75. Pożegnanie z miastem, 1987,
ol.pł., 120 x 200
wł. Min. Kultury ZSRR

